

1

Sergej Sergejič sa zobudil okolo tretej v noci, bolo mu zima. Piecka s presklenými dvierkami a dvoma platničkami na prípravu jedla, ktorú si vlastnoručne vyrobil podľa nákresu v časopise Moja milovaná chata, už vychladla. Dve plechové vedrá vedľa nej boli prázdne. V tme spustil ruku do bližšieho z nich a prsty sa mu zaborili do uhoľného prachu.

„Čo už,“ zašomral ospalivo. Natiahol si nohavice, bosé chodidlá strčil do papúč, čo si vyrobil z odrezaných kapcov, prehodil si kožuch, vzal vedrá a vyšiel na dvor.

Došiel za kôľňu, postál pri kope uhlia. Na dvore bolo trochu viac svetla než v dome. Pohľadom našiel lopatu. Na dne vedier zacvendžali kúsky uhlia. No keď prvá vrstva pokryla dná, zvuk sa stratil a ďalej sa už uhlie sypalo potichu.

Kdesi v diaľke zaznel výstrel z dela. A o pol minúty ďalší, len z druhej strany.

„Nemôžu spať, hlupáci? Alebo sa chcú zohriať?“ nevrlo zašomral Sergejič.

Vrátil sa do tmy domu. Zapálil sviečku. Do nosa mu vnikla jej príjemná teplá a medová vôňa. Začul tiché a upokojujúce tikanie budíka, čo stál na úzkej drevenej podokenici.

V piecke ešte bolo trochu žeravých uhlíkov, no studené uhlie prinesené z mrazu by sa bez triesok a papiera nerozhorelo.

Až keď sa za zadymeným sklom roztancovali modrasté jazýčky ohňa, vyšiel Sergejič na dvor znova. Z východu zaznievala vzdialená kanonáda, v dome ju takmer nebolo počuť. No vtom ho upútal iný, oveľa bližší zvuk – do susednej ulice zrejme vošlo auto. Vošlo a zastalo. V ich dedine sú len dve ulice, Leninova a Ševčenkova, a ešte Mičurinova ulička. Na Leninevej býva on, Sergejič, v samote, no vôbec nie hrdej. Takže auto muselo prejsť po Ševčenkovej. Aj tam ostal len jeden obyvateľ, Paška Chmelenko, tiež predčasný dôchodca, takmer rovesník, nepriateľ už od prvej triedy ich dedinskej školy. Jeho záhrada hľadá na Gorlovku, čiže Paška je o jednu ulicu bližšie k Donecku ako Sergejič. A Sergejičova záhrada je orientovaná na druhú stranu, na Slaviansk, ústi do poľa, ktoré najprv klesá, no potom stúpa k Ždanovke. Samotnú Ždanovku zo záhrady nevidieť, je schovaná za kopcom. V tom kopci sa do bunkrov a zákopov zaryla ukrajinská armáda a občas ju počuť. A keď ju nepočuť, Sergejič aj tak vie, že je tam, sedí v bunkroch a zákopoch vľavo od mladého lesa, pozdĺž ktorého predtým po poľnej ceste chodili traktory a nákladniaky. Sedí tam už tri roky.

A takisto vo svojich bunkroch sedia, čaj a vodku popíjajú miestni pusipajtaši, čo sa bratajú s ruskými a všelijakými inými vojakmi. Ich bunkre sú za Paškovou Ševčenkovou ulicou, za záhradami, za zvyškami starého marhuľového sadu ešte zo sovietskych čias, aj za poľom, ktoré vojna nechala bez roľníkov takisto ako pole, čo leží medzi Sergejičovou záhradou a Ždanovkou. Teraz je tu ticho. Pomaly už dva týždne. Zatiaľ sa navzájom neostreľujú. Žeby ich to prestalo baviť? Žeby šetrili granáty a náboje na horšie časy? A možno len nechcú znepokojovať posledných dvoch obyvateľov Malej Starogradovky, čo sa držia svojich domov a hospodárstiev tuhšie než pes oblúbenej kosti. Ostatní Starogradovčania za-

túžili odísť, len čo sa začali boje. Aj odišli. Lebo väčšmi než o svoje majetky sa báli o svoje životy a z dvoch strachov si zvolili ten väčší. Sergejič sa nebál, že ho vojna pripraví o život. Vojna v ňom vyvolala akési nepochopenie a náhlu ľahostajnosť k všetkému, čo ho obklopuje. A všetky jeho pocity doslova zmizli, ostal len jeden – pocit zodpovednosti. A aj ten, schopný v ktorúkoľvek dennú či nočnú hodinu vyvolať v ňom nepokoj, cítil len voči svojim včelám. No tie teraz zimujú, úle majú hrubé steny, zhora na rámikoch a pod ztvorenými strieškami sú pásy plsti a zvonku na bokoch železné platne. Aj keď sú úle v kôlni, hlúpy granát môže priletieť z ktorejkoľvek strany. Ostáva len dúfať, že keď črepiny preseknú železo, hádam im už neostane síl na drevené steny úlov a neprinesú včelám smrť.

2

Paška prišiel k Sergejičovi napoludnie. Domáci pán práve nasypal do piecky druhé vedro uhlia a postavil na ňu čajník. Chcel si osamote vypiť čaj, no nevyšlo to.

Prv než Sergejič nepozvaného hosťa pustil dnu, metličkou zakryl sekeru. Ktohovie, Paška má na obranu možno pištoľu či kalašnikov. Uvidí v predsieni sekeru a začne sa uškŕňať ako vždy, keď chce ukázať, že toho druhého má za hlupáka. No Sergejič má na obranu len tú sekeru. Na noc si ju dáva pod posteľ a potom spí hlboko a pokojne. Pravda, nie vždy.

Sergej Sergejič otvoril Paškovi dvere. A v tej chvíli sa v ňom prebudili spomienky a tie okamžite na suseda zo Ševčenkovej ulice vychrlili kopu sťažností, ktoré tuším nikdy nebudú premlčané. Napríklad, aká sviňa bol Paška v škole, ako sa bí-

jal, žaloval učiteľom, nedal odpisovať. No teda! Za tých štyridsať rokov mu to Sergejič už mohol odpustiť a na všetko zabudnúť! Odpustiť hádam aj hej! Ale ako zabudnúť, keď v ich triede bolo sedem dievčat a len dvaja chlapci – on a Paška. Sergejič nemal v triede priateľa, mal len nepriateľa! Aj keď slovo nepriateľ znie akosi príliš tvrdo a príliš vážne. Povedzme, že Paška bol jeho nepriateľ z detstva.

„Nazdar, Sívý!“ trochu napäto ho pozdravil Paška, keď vchádzal do domu. „V noci šla elektrina!“ povedal a pohľadom pátral po metličke, aby si ňou zmietol sneh z topánok.

Siahol po metličke, zbadal sekeru a skrivil pery.

„Klameš,“ odpovedal Sergejič pokojne. „Keby šla elektrina, zobudil by som sa. Všade mám rozsvietené, aby som to neprepásol.“

„Asi si tuho spal! Spíš ako medveď, teba ani výbuch nezobudí! A elektrina bola len pol hodiny. Aha,“ ukázal mu mobilný telefón. „Stihol som si ho nabiť! Nechceš niekomu zavolať?“

„Nemám komu! Dáš si čaj?“

„Odkiaľ máš čaj?“

„Od babtistov!“

„Nevrav!“ začudoval sa Paška. „A mne sa už dávno minul!“

Sadli si k stolu, Paška chrptom k piecku. Od nej a jej železnej rúry, čo mierila k stropu, šlo teplo.

„Prečo je taký slabý?“ zavrčal Paška, keď nazrel do šálky. A hneď sa spýtal už prívetivejšie: „Nemáš dačo pod zub?“

Sergejič sa zachmúril:

„Mne humanitárnu pomoc po nociach nevozia!“

„Ani mne.“

„A čo ti vozia?“

„Nič mi nevozia!“

Sergejič zahmkal. Ustrkol si čaju.

„A čo, ani tejto noci k tebe nik neprišiel?“

„Vari si dakoho videl?“

„Hej, v dome bola zima, vyšiel som po uhlie.“

„To boli naši, odtiaľto,“ prikývol Paška. „Boli na prieskume.“

„A čo skúmali?“

„Zisťovali, či v dedine nie sú ukroši!“

„Neklam!“ Sergejič zabodol pohľad do Paškových pobiehajúcich očí.

Ten sa hneď vzdal, akoby ho postavili k múru.

„Uhm, klamem,“ priznal sa. „Boli to voľajakí chalani. Povedali, že sú z Gorlovky. Núkali mi Audi za tristo dolárov bez papierov.“

„A kúpil si?“ uškrnul sa Sergejič.

„Čo som debil?“ Paška zavrtel hlavou. „Keby som šiel dnu po peniaze, šli by za mnou a skončím s nožom v chrbte. Vari neviem, ako sa to robí?“

„A prečo neprišli za mnou?“

„Povedal som im, že som v dedine sám. Veď zo Ševčenkovej na Leninovu teraz auto ani neprejde. Pri Miťkovcoch je jamisko po výbuchu. Tade prejde len tank!“

Sergejič zmĺkol a hľadel na Pašku, na jeho prefíkanú tvár, ktorá by veľmi pasovala staršiemu vreckárovi, veľakrát prichytenému, zmlátenému, a preto vystrašenému. Paška mal štyridsaťdeväť, no vyzeral od Sergejiča o desať rokov starší. Buď pre tvár farby zeme, alebo pre zodraté líca, akoby sa celý život holil tupou žiletkou a ničil si pokožku. Sergejič naňho hľadel a premýšľal, že keby tu z celej dediny neostali len oni dvaja, nikdy by s ním už neprehodil ani slova. Žili by si každý na svojej ulici a svojím životom. On, Sergejič, na Leninovej a Paška na Ševčenkovej. A až do samej smrti by sa nerozprávali. Keby nie vojny.

„Dávno tu nestrieľali,“ vzdychol host. „A hen pri Gatnej predtým trieskali z kanónov len v noci, no teraz už aj cez deň! A ty...“ Paška nahol hlavu dopredu. „Keby ťa naši o dačo požiadali, spravíš to?“

„Akí naši?“ s nevôľou sa spýtal Sergejič.

„No naši, Donečania! Nerob sa prostým!“

„Moji naši, teda naše, sú v kôlni a ja nijakých iných našich nepoznám. Ani ty pre mňa nie si až tak veľmi náš!“

„Prestaň gániť! Zle si sa vyspal?“ Paška skrivil pery. „Alebo ti pomrzli včely, že na mňa tak vyskakuješ?“

„Ja ti pomrzem!“ povedal Sergejič výhražne. „Ak čo len slovko povieš proti mojim včelám...“

„Ale prosím ťa, ja si tvoje včely vážim! Naopak, bojím sa o ne!“ rýchlo cúvol Paška. „Nechápem, ako zimujú! Nie je im v kôlni chladno? Ja by som tam od zimy zgegol!“

„Nie je im chladno, kým je kôlna celá!“ zmäkol Sergejič. „Dozerám na ne! Každý deň ich kontrolujem.“

„A ako spia v úloch?“ spýtal sa Paška. „Ako ľudia?“

„Uhm, ako ľudia! Každá vo svojej postieľke.“

„Ale veď tam nemáš kúrenie! Alebo si im nejaké spravil?“

„Nepotrebujú ho. V úloch je plus tridsaťsedem. Samy sa zohrievajú.“

Keď prešli na tému včiel, ich rozhovor zvlúdnel. Paška pochopil, že pri tomto pokojnom tóne môže aj odísť. Dokonca sa aj rozlúčia, nie ako minulý raz, keď ho Sergejič vyhnal nádvákami. Ešte sa spýtal:

„Počuj, a s dôchodkom si dačo nevymyslel?“

„A čo už tam navymýšľaš?“ Sergejič pokrčil plecami. „Keď sa skončí vojna, poštárka mi ho prinesie naraz za tri roky! Bude mi sveta žiť!“

Paška sa uškrnul, chcel domáceho pána podpichnúť, no nepovedal nič.

Pred odchodom sa ešte raz pozrel na Sergejiča.

„Ber, kým je nabitý,“ opäť mu podával mobil. „Nezavolaš svojej Vitaline?“

„Že svojej! Už šesť rokov nie je moja. Nie, nechcem.“

„A dcére?“

„Choď už! Povedal som ti, že nemám komu zavolať!“

3

„Čo to len môže byť?“ uvažoval Sergejič nahlas.

Stál na konci záhrady pred jazykom bieleho poľa, ktoré najprv klesalo a potom plavne stúpalo k Ždanovke. Na zasneženom horizonte boli opevnenia ukrajinskej armády. Boli ďaleko, Sergejič ich z miesta, kde stál, nemohol rozoznať, a jeho zrak beztak túžil po niečom krajšom. Sprava sa do mierneho svahu vinul aj pás vetrolamov, pravda, len od úvalu, kde pole začínalo stúpať. Po odbočku na Ždanovku stáli stromy v rovnom páse pozdĺž poľnej cesty, ktorá teraz odpočívala pod snehom, keďže od začiatku bojov nikto po nej nejazdil. Ale do jari 2014 sa po nej dalo dôjsť do Svetlého aj do Kalinovky.

Sem na koniec záhrady Sergeja Sergejiča spravidla niesli nohy, nie myšlienky. Po dvore sa motal často, obzeral si hospodárstvo. Podchvíľou zašiel do kôlne ku včelám, do drevenej garáže ku svojej Lade kombi, aj ku kope uhlia, čo sa každým dňom scvrkávala, no zatiaľ uistovala, že zajtra aj pozajtra bude teplo. Občas ho nohy zanesli do záhrady a vtedy postával pri jabloniach a broskyniach, čo spali v mraze. A občas, hoci zriedkavejšie, sa ocitol na samom konci záhrady, kde pod nohami chrapštala a praskala nekonečná kôrka

snehu. No nikdy sa nezaboril hlboko, lebo snehu v záhrade bolo málo – vietor ho zakaždým odvial dole do poľa.

Hádam by už mal ísť domov, čochvíľa bude poludnie, no ten fliačik na mieste, kde pole stúpa k Ždanovke a k ukrajinským zákopom, ho znepokojoval a ten nepokoj ho neopúšťal. Keď naposledy pred pár dňami stál na konci záhrady, na snehobielom poli neboli nijaké škvrny. Iba sneh. Keď sa naň človek zadíval, počul biely šum, ktorý mu studenými rukami zvieral dušu a dlho ju neopúšťal. Iste, ticho je tu zvláštne. Jeho súčasťou boli aj zvuky, na ktoré si už zvykol a nevnímal si ich. Napríklad vzdialená delostrelecká paľba. Sergejič sa započúval. Aj teraz strieľajú odniekiaľ sprava, takých pätnásť kilometrov odtiaľto, a asi aj odniekiaľ zľava, ak to nie je ozvena.

Sergejič uprel pohľad do diaľky.

„Žeby tam ležal človek?“ opäť sa nahlas opýtal sám seba.

Na chvíľu sa mu zazdalo, že vzduch spriezačnel.

Čo to tam len môže byť? premýšľal. Keby som mal ďalekohľad, zistil by som to! A už by som bol doma pri peci... A čo ak Paška má ďalekohľad?

Teraz myšlienky velili nohám a nohy ho viedli k Paškovi. Pri dome Miťkovcov obišiel kráter po granáte, obšliapaný po okrajoch. A ďalej kráčal Ševčenkovou v stopách auta, čo nedávno tade prešlo a o ktorom Paška hádam mohol povedať aj pravdu, ale mohol aj klamať – on je už raz taký!

„Máš ďalekohľad?“ bez pozdravu sa spýtal nepriateľa z detstva, keď ten otvoril dvere.

„Mám, načo ti je?“ Ani Paška sa nepozdravil, načo zbytočne drať hubu?

„V poli za mojou záhradou niečo leží. Možno je to mŕtvola!“

„Hneď to bude!“ Paškovi zaiskrili oči. „Počkaj!“

Vykročili. Sergejič sa pozrel na nebo, zazdalo sa mu, že sa už stmieva, ale veď ani tie najkratšie zimné dni sa nekončia o pol druhej! Potom vrhol pohľad na starý masívny ďalekohľad, čo sa na hnedej koženej šnúrke hompáľal na kožuchu vypúlenom Paškovou hruďou. Paška si totiž zastrčil dovnútra výložky ovčieho goliera, čo mu chránil krk pred mrazivým vetrom.

Len čo došli na okraj Sergejičovej záhrady, Paška si priložil ďalekohľad k očiam.

„Kde je to?“

„Hen na úvale! Dívaj sa rovno a kúsok doprava!“ ukázal rukou Sergejič.

„Aha, aha, aha...“ šomral si Paška. „Hej! Vidím!“

„Čo je tam?“

„Mŕtvola vojaka. Ale komu patrí? Kde má výložky? Nevidím ich. Zle leží.“

„Daj, nech sa pozriem!“ povedal Sergejič.

Paška si sňal ďalekohľad z krku a podal ho Sergejičovi:

„Tu máš, včelár! Možno máš lepšie oči!“

Keď sa to, čo v diaľke vyzeralo tmavé, priblížilo, bolo to zelené. Mŕtvy ležal na pravom boku, zátylkom k Malej Starogradovke, čiže tvárou k ukrajinským zákopom.

„Čo vidíš?“

„Čo vidím? Leží. Mŕtvola. Vojak. Čerthovie aký! Možno od tých, možno od tamtých!“ Sergejič si odtiahol ďalekohľad z očí.

„Jasné.“ Paška prikývol, pohyb jeho hlavy vo vysokom ovčom golieri vyvolal v Sergejičovi úsmev.

„Čo je?“ podozrievavo sa spýtal Paška.

„V tom golieri vyzeráš ako prevrátený zvon. Na takú parádu máš primalú hlavu!“

„Mám, akú mám!“ odsekol Paška. „Malú hlavu guľka trafi ťažšie, ale takú veľkú, akú máš ty, trafi aj z kilometra!“

Šliapali spolu záhradou a dvorom až k bránke, čo viedla na Leninovu ulicu. Mlčali, nehľadeli na seba. Pri bránke Sergejič poprosil Pašku, nech mu ten ďalekohľad na pár dní požičia. Paška prikývol. A vykročil k Mičurinovej uličke, ani sa neobzrel.

4

V noci sa Sergej Sergejič zobudil na chlad. Nie na svoj, na cudzí, čo sa mu prisnil. Presnejšie, prisnilo sa mu, že je vojak. Zabitý a zanechaný na snehu. A navôkol je strašný mráz. Mŕtve telo beztak skrehne, no toto priam skamenelo a samo začalo vydávať chlad. A Sergejičovi sa snívalo, že to on sám leží vnútri toho skameneného tela. Ležal a cítil vo sne aj mimo neho vo vlastnom tele chladnú hrôzu. Trápil sa, kým ho sen dlávil. A až sa sen rozplynul, vstal z postele. Počkal, kým sa mu od chladu, čo zažil vo sne, prestanú triasť prsty. Dosypal do piecky trochu uhlia z vedra. Potme si sadol k stolu.

„Prečo mi nedáš spať?“ zašepkal.

Sedel asi pol hodiny. Oči si zvykli na tmú. Vzduch v izbe sa rozdelil po šírke. Sergejič mal nohy studené, krk a plecia teplé. Vzdychol, zapálil žltú sviečku, pristúpil k skrini, otvoril ľavé dvierka. Podvihol sviečku, posvietil si dnu. Boli tam prázdne ramienka, len na jednom viseli šaty, čo patrili jeho bývalej žene Vitaline. Nechal ich tam náročky. Ako priehľadnú narážku. Ako jednu z príčin ich rozchodu.

Vo chvejivom plamienku sviečky sa nedal rozoznať vzor na šatách, no Sergejič ho poznal detailne – po modrej látke pobiehajú veľké ryšavé mravce, jedny nahor, druhé nadol,

mraky mravcov, je ich hádam aj tisíc! Prečo si to ten módný návrhár vymyslel práve takto? Preto, aby tie šaty boli jednoducho pekné. Také, aké sú šaty s bodkami alebo s harmančekmi, alebo s fialkami.

Sergejič navyknutým pohybom palca a ukazováka pravej ruky stisol horiaci knôt, sviečka na rozlúčku zavoňala a zhasla. Opäť si ľahol do postele. Pod perinou je teplo. V takom teple aj sny majú byť teplé, nie preniknuté studenou hrôzou!

Oči sa mu samy zatvorili. Už v polosne opäť uvidel známe šaty s mravcami. Ibaže teraz nie v skrini, ale na nej, na Vitaline. Dlhé, pod kolená. A tie ryšavé mravce behali po látke preto, že kráčala po ich Leninovej ulici a spodok šiat jej rozvieval vetriček. No Vitalina nekráčala, ona plávala. Presne tak, ako keď prvý raz vyšla z dvora. Dalo by sa povedať, že sa vynorila, aby ulici aj dedine dala najavo, že je akousi dôležitou listinou, ktorej všetci už na prvý pohľad musia dať prednosť. Prvý deň po príchode z Vinnice ešte nestihla vybaľiť tašky a kufre, no spomedzi vecí okamžite vytiahla šaty s mravcami, vyžehlila si ich, obliekla a vydala sa ku kostolu, čo stál na konci ulice. Sergejič sa ju snažil zadržať, prosil ju, nech si oblečie dačo iné, ale kdeže! S jej povahou a láskou k tomu, čo bolo podľa nej pekné, sa dalo dohodnúť len ťažko. Vlastne to nešlo vôbec.

Myslela si vtedy, že Sergej sa s ňou prejde po dedine, no on ju odprevadil len po bránku. Ísť ďalej so ženou v šatách s ryšavými mravcami sa hanbil.

Tak vykročila sama smelo, až bezočivo, susedov a susedky pritiahla k plotom, oknám a bráničkám. Veď vtedy dedina žila, takmer v každom dvore zvonil detský smiech!

Jasná vec, že pár ďalších dní ju pretriasala celá dedina.

Ale veď Sergejič sa do nej nezaľúbil a neoženil sa s ňou pre šaty! Bez šiat bola oveľa krajšia a bola iba jeho! Škoda, že nie

tak dlho, ako by si želan. Bolo to zvláštne, no sen, čo opantal Sergejiča, mu ukázal tú Vitalininu prvú prechádzku dedinou inak, ako to bolo naozaj. V tom sne šiel popri nej. A držal ju za ruku. A zdravil sa so susedmi a susedkami, hoci ich pohľady sa lepili na šaty s mravcami, ako sa v lete muchy lepia na mucholapku nad stolom.

V tom sne došli ku kostolu, no nevstúpili do jeho otvorených dverí, ale obišli Boží dom a vkročili na pôdu cintorína, kde mlčiace kríže a náhrobné kamene berú ľuďom chuť usmievať sa či hlasno sa zhovárať. Sergejič zaviedol Vitalinu k hrobu svojich rodičov, ktorí sa nedožili ani päťdesiatky, potom jej ukázal ďalších príbuzných: otcovu sestru s manželom, bratranca s dvoma synmi, čo opití zahynuli pri autohavárii, nezabudol ani na neter, aj keď bola zastrčená na samom okraji cintorína, nad výmoľom. A to len preto, že jej otec sa pohádal s predsedom obecného sovietsu a ten sa mu takto pomstil. Ak človek dlho býva na jednom mieste, vždy má viac príbuzných na cintoríne než tých, čo žijú vedľa neho.

Pamäť snívajúcemu našepkala, že v skutočnosti na cintorín zašli až na druhý či tretí deň po Vitalininom príchode a vtedy mala na sebe to, čo sa patrí – bola celá v čiernom. A čierne jej veľmi pristala, aspoň tak sa to Sergejičovi vtedy zdalo.

Vtom za oknom čosi hlasno treslo. Sergejič sa strhol, sen sa pretrhol. Aj cintorín sa stratil, aj Vitalina v mravčích šatách, aj on sám zmizol. Ako keď sa v kine počas premietania pretrhne film.

Sergejič napriek rachotu neotvoril oči.

Dakde to buchlo, pomyslel si. A ani nie tak blízko, bol to len veľký kaliber. Keby to bolo bližšie, zhodilo by ho z postele. A keby granát zasiahol dom, tak by ostal v tom sne, kde bolo príjemnejšie aj teplejšie ako v živote. A ani tie šaty s mravcami by ho viac nedráždili, dokonca by sa mu už aj páčili.